sosyoloji dergisi

JOURNAL OF SOCIOLOGY

26. 2013/1
SAYI | ISSUE



ISSN 1304 - 2998

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
ISTANBUL UNIVERSITY FACULTY OF LETTERS

I S S N No : 1304 – 2998
İ.Ü. Yayın No : 5137

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
ISTANBUL UNIVERSITY FACULTY OF LETTERS

S O S Y O L O J İ
D E R G İ S İ
JOURNAL OF SOCIOLOGY

3. Dizi - 26. Sayı
3rd Series – 26th Issue

2013/1

Sosyoloji Dergisi **Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki sayı yayımlanan akademik hakemli bir dergidir. TÜBİTAK-ULAKBİM, ProQuest CSA Sociological Abstract ve EBSCO SocINDEX (with Full Text) tarafından taranmakta ve indekslenmektedir.**

Journal of Sociology is a refereed academic journal published biannually in June and December. It is abstracted and indexed by TUBITAK-ULAKBIM, ProQuest CSA Sociological Abstract and EBSCO SocINDEX (with Full Text).

İstanbul, Haziran | June 2013

Dergi Sorumlusu | Editor in Chief
İsmail Coşkun

Sayı Editörü | Issue Editor
Ayşen Şatıroğlu

Yardımcı Editör | Assistant Editor
Tülay Kaya

Yayın Kurulu | Editorial Board
Yücel Bulut
İsmail Coşkun
Recep Ertürk
Orhan Gürbüz
Oya Okan
Ayşen Şatıroğlu
Hayati Tüfekçioğlu

İletişim | Correspondence
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü
34459 Beyazıt İstanbul TÜRKİYE
E-Posta / E-Mail: sosyolojidergi@istanbul.edu.tr
Telefon / Phone: +90 (212) 455 5700 / 15998
Faks / Fax: +90 (212) 511 2467
URL: http://journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/sosyoloji

Sosyoloji Dergisi'nde yayımlanan görüşler yazarlarını bağlar.
Yazıların bütün hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.
All statements expressed in the Journal of Sociology are solely those of the authors and do not imply endorsement by the editors.

Yayın Türü | Publication Type
Yerel Süreli Yayın / Local Periodical

Tashih | Proofreading
M. Ali Akyurt, İsmail Hamdi Köseoğlu (Türkçe); Nur Aisha binte Rahmat (English)

Kapak Tasarımı | Cover Design
Esma Güloğlu

Kapak Resmi | Cover Picture
14 Mart 1827'de açılan Tıphane-i Amire'nin Şehzadebaşı'ndaki ilk binası (Tulumbacıbaşı Konağı),
Ressam: Ahmet Yakupoğlu

Sayfa Düzeni | Page Layout
Didem Işık

Baskı-Cilt | Printing-Binding
Yazın Basın Yayın Matbaacılık Tic. Lim. Şti.
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44 İkitelli Başakşehir / İSTANBUL
Tel: (212) 565 0122 | Sertifika No: 12028

Hakem Kurulu | Advisory Board

Ali Rıza Abay, Yalova Üniversitesi
Alparslan Açıkgenç, Yıldız Teknik Üniversitesi
Yusuf Adıgüzel, İstanbul Üniversitesi
Ali Akay, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Gediz Akdeniz, İstanbul Üniversitesi
İsmet Akova, İstanbul Üniversitesi
Hasan Alacacıoğlu, İstanbul Üniversitesi
Köksal Alver, Selçuk Üniversitesi
M. Tayfun Amman, Marmara Üniversitesi (Emekli)
Sibel Arkonaç, İstanbul Üniversitesi
Hüsamettin Arslan, Uludağ Üniversitesi
Mahmut Atay, Fırat Üniversitesi
Medar Atıcı, Galatasaray Üniversitesi
Cemil Aydın, University of North Carolina (ABD)
Mustafa Aykaç, Marmara Üniversitesi
Ayşe Azman, Mersin Üniversitesi
Süheyla Balcı Akova, İstanbul Üniversitesi
Mehmet Ali Beyhan, İstanbul Üniversitesi
Faruk Bilici, Institut national des langues et civilisations oriantales (Fransa)
Faruk Birtek, Boğaziçi Üniversitesi
Yaşar Bülbül, İstanbul Üniversitesi
Nilgün Çelebi, Muğla Üniversitesi (Emekli)
Ahmet Çiğdem, Gazi Üniversitesi
Didem Danış, Galatasaray Üniversitesi
Andrew Davison, Vassar College (ABD)
Besim Fatih Dellaloğlu, Sakarya Üniversitesi
Yves Déloye, Sciences Po Bordeaux (Fransa)
Beylü Dikeçligil, Erciyes Üniversitesi
Ayşe Durakbaşa, Marmara Üniversitesi
Teoman Duralı, İstanbul Üniversitesi
Çiğdem Dürüşken, İstanbul Üniversitesi
Fatma Güliz Erginsoy, Okan Üniversitesi
Zeynep T. Ertuğ, İstanbul Üniversitesi
M. Fikret Gezgin, Beykent Üniversitesi
İştar Gözaydın, Doğuş Üniversitesi
Aydın Gülan, İstanbul Üniversitesi
Feza Günergun, İstanbul Üniversitesi
Nevin Güngör Ergan, Hacettepe Üniversitesi
Dikmen Gürün, Kadir Has Üniversitesi
Tevfika İkiz-Tunaboylu, İstanbul Üniversitesi
Aynur İlyasoğlu, Marmara Üniversitesi
Mustafa Kaçar, İstanbul Üniversitesi
Ahmet Kanlıdere, Marmara Üniversitesi
İhsan Kerem Karaboğa, İstanbul Üniversitesi
Mahmut Karakuş, İstanbul Üniversitesi
Kurtuluş Kayalı, Ankara Üniversitesi
Mehmet Emin Köktaş, Türk-Alman Üniversitesi
Oya Okan, İstanbul Üniversitesi
Niyazi Öktem, Doğuş Üniversitesi
Ferhunde Özbay, Boğaziçi Üniversitesi
Rahmi Deniz Özbay, Marmara Üniversitesi
Sait Özervarlı, Yıldız Teknik Üniversitesi
Yavuz Pekman, İstanbul Üniversitesi
Gert Pickel, Leipzig Üniversitesi (Almanya)
Nuri Sağlam, İstanbul Üniversitesi
Hüseyin Sarıoğlu, Trakya Üniversitesi
Korkut Tuna, İstanbul Ticaret Üniversitesi
Ahmet Ulvi Türkbağ, Galatasaray Üniversitesi
Füsun Üstel, Galatasaray Üniversitesi
Nalan Yetim, Mersin Üniversitesi
Ünsal Yetim, Mersin Üniversitesi
Robert Young, New York University (ABD)

İçindekiler | Table of Contents

Sunuş | Preface vii

Articles | Makaleler

Aynur Erdoğan — Tanzimat Döneminde Modern Bilim Algısı 1
Perception of Modern Science in the Tanzimat Period

Celile Eren Ökten — Teaching Foreign Language with Using Cultural Aspects of Literature 33
Edebiyatın Kültürel Yönlerini Kullanarak Yabancı Dil Öğretmek

Ergün Özgür — Yaşa Göre Değer Farklılıkları ve Siyasi Kuşak Aidiyeti 45
The Value Differences According to Age and Political Generation Belonging

Aynur Can — Değişim ve Kimlik Bağlamında İstanbul'dan Özgün Bir Mekânsal Kesit: Rumelihisarı 77
A Specific Spatial Cross-Section from Istanbul in the Context of Change and Identity: Rumelihisarı

Ömer Miraç Yaman
M. Ali Akyurt — Sosyal Hizmete Kültürel Yaklaşım: 2011 Van Depremi Örneği 105
Cultural Approach to Social Work: A Case Study of the 2011 Van Earthquake

Ebru Yener Gökşenli — İç Savaş ve Savaş Sonrası İspanyası'nın İlk Döneminde Toplumsal Değişim 145
The Spanish Civil War and the Social Change in the First Period of Postwar Spain

Seydi Vakkas Toprak — İlk Osmanlı Seçimleri ve Parlamentosu 171
The First Ottoman State Elections and Parliament

Ekin Öyken — *Fasti*'nin Açtığı Pencereden Roma Takvimine Bakış 193
A Look at Roman Calendar Through *Fasti*'s Window

Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, 26. Sayı, 2013/1, 77-102

Değişim ve Kimlik Bağlamında İstanbul'dan Özgün Bir Mekânsal Kesit: Rumelihisarı

Aynur Can*

Özet: Ait olduğu medeniyet ailesi, kültürel biçimlerinden anlaşılabilen kentler, orada yaşayan topluluğun estetik beğenilerini temsil eder. Kentin görünümleri; kentin mimari biçimlenmesinin yanı sıra doku, renk, koku, ses, rahatlık, konfor ve estetik haz duygusunu da içine alan ortam ve koşullar ile sarmalanır. Böylece her kent; kendi güzellik anlayışını, özgün havasını ve kimliğini kazanır. Bu çalışma, İstanbul şehir kültürünün özgün bir mekânsal kesitini oluşturan Rumelihisarı üzerinden, değişim ve kimlik bağlamında mahalle kültürünü ele almaktadır. Derinlemesine görüşme tekniği uygulanarak niteliksel bir alan araştırması yapılmış; ulaşılan veriler (1) aidiyet meselesi ve sosyal ayrışma, (2) doğayı kavrama ve yaşayış biçimleri, (3) komşuluk ilişkileri başlıkları altında açıklanmıştır. Son olarak, kimlik konusu tartışılmakta ve kent yönetimine yönelik öneriler geliştirilmektedir.

Anahtar Kavramlar: Kent Sosyolojisi, Mahalle Kültürü, Toplumsal Değişme, Kimlik, Rumelihisarı

A Specific Spatial Cross-Section from Istanbul in the Context of Change and Identity: Rumelihisarı

Abstract: Through cultural forms of cities, one can find out the civilization family it belongs to, and this generally represents the value of the aesthetic tastes of the community living there. Views of the city are surrounded by an environment and conditions which not only contain architecture, but also textures, colors, smells, sounds, convenience, comfort, and a sense of aesthetic pleasure. So, each city has its own understanding of beauty, unique atmosphere, and identity. This study deals with the neighborhood culture within the context of change and identity based on Rumelihisarı, an authentic spatial cross-section of Istanbul's city culture. In-depth interviews were conducted through a qualitative technique, and data obtained from this study were analyzed with regards to (1) the question of belonging and social distinction, (2) the understanding of nature and lifestyles, and (3) neighborhood relations. Lastly, the identity of the city was discussed, and suggestions were developed for local administration.

Keywords: Urban Sociology, Neighborhood Culture, Social Change, Identity, Rumelihisarı

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, canaynura@gmail.com.

Giriş

İstanbul, dünya kentleri arasında tarih ve medeniyet perspektifinden özel bir konuma sahiptir. Roma ve Osmanlı medeniyetine başkentlik yapması yanında bu iki medeniyetin birbirine aktarımlar yaptığı, Doğu ve Batı'yı birleştirme gücü ve tecrübesine sahip bir şehirdir. Ölçek ve yaşama süresi yanında kozmopolit yapıları ile her iki medeniyetin ve çok kültürlülüğün simgesi olmuştur. Günümüzde ulus devletlerin düşüşü ve kentlerin yükselişi ile İstanbul daha önemli bir konum kazanmıştır. İstanbul'da geleneksel Osmanlı şehir hayatının izlerini taşıyan semtler bulunmaktadır. Bu incelemenin arka planını oluşturan tarihi ve kültürel miras kapsamındaki şehir dokusuna ve konutlara ev sahipliği yapan Rumelihisarı bunlardan biridir, ve bu özelliği ile diğerleri gibi Osmanlı medeniyetinin mekânsal anlamda başlıca varislerinden biridir. Rumelihisarı'nın, İstanbul'un şehir tarihinde ve siluetinde özel ve özgün bir yeri vardır.

Bu çalışmada İstanbul Boğaziçi'nin batı kıyısında konumlanan Rumelihisarı mahallesi değişim ve kimlik bağlamında ele alınmaktadır. 1998 yılında bu alanda eski şehir dokusunun ürünü sivil konutlarda gelir düzeyi ve kültürel yapı arası ilişkiyi sorgulayan bir araştırma yapılmıştır. İstanbul şehir kültüründe ve Boğaziçi yaşam kültüründe özgün ve sembolik değeri yüksek bir yere sahip bu alana araştırmacının ilgisi sürmüştür. 10 yıl sonra aynı alan, değişim kavramını öncelemek suretiyle yeniden araştırmaya konu olmuştur. Böylece Rumelihisarı mahallesinde yaşayanların, niteliksel araştırma ve derinlemesine görüşme yöntemiyle derlenen duygu ve düşünceleri; muhtarlık, kamusal kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının görüş ve yaklaşımları ile desteklenerek, kent kültürü mahalle kesitinde değişim kavramı perspektifinden çözümlenmeye çalışılmıştır.

Kavramsal Örgü

İnsan, Mekân, Varlık ve Estetik

Diğer canlılardan düşünme ve konuşabilmesi ile ayrılan insan, yeryüzünde yaşadığı ilk zamanlardan itibaren zaman kavramına tutunmuş; algı ve eylem boyutları da dahil olmak üzere mekân kavramıyla tanışmıştır. Kendini bulduğu bu yerde, üzerine bastığı toprak ve üzerini örten gökyüzü doğal mekân sınırlarıdır. Buna karşılık göremediği fakat düşünebildiği ve hayal edebildiği sonsuz mekân da ona aittir. Böylece insan düşün, duyu ve duyguları ile iletişim içinde olduğu doğal mekândan yararlanmış; onu amaç ve istekleri doğrultusunda

dönüştürmeye başlamıştır. Bu süreç yeryüzünde insan-mekân arası bir hayat döngüsünün kavramsal şemasını çizmiş, değişerek ve dönüşerek yol almıştır. Varlık kavramı tanımlanmaya direnmekte olup, kavramların en tümeli ve en boş olanıdır. Varlığın anlamına ilişkin soru, sadece çözülmemiş, özüne uygun biçimde sorulmamış değil, aynı zamanda unutulmuşluk içine düşmüştür (Heidegger, 2008, s. 1-22).

İnsanın yerleşikliğe geçişi şehir kavramıyla tanımlanır. Yerleşik yaşamın tarımsal üretimine ilave olarak kentler; bilgi, sanat ve felsefe veya hikmetin üretildiği, bu özelliklerinden dolayı kırsaldan farklılaşan ve dönüştürücü işlevlere sahiptir. Böylece kentin ana işlevi; gücü biçime, enerjiyi kültüre, ölü maddeyi sanatın canlı simgelerine, biyolojik üremeyi sanatın yaratıcılığına dönüştürmektir (Mumford, 2007, s. 686). Tarih boyunca kentler, medeniyetlerin özel yaşama alanları olarak ortaya çıkmışlar ve biçimlenmişlerdir. Farklı medeniyet anlayış ve tasavvurlarının ürettiği farklı kültürel biçimler kent sahnesinde sergilenmekte ve yaşatılmaktadır (Can, 2008, s. 331-332). Bu bağlamda Osmanlı medeniyetinin temel karakteri ve değerleri, İstanbul'un siluetinde okunmaktadır.

Sanayi Devrimi sonucunda üretim biçiminin değişmesi, nüfusun ve mekânsal hareketliliğin artması ve ölçek büyümesi gibi gelişmelerle birlikte, eskinin organik yapılı ve doğal mekânla barışık şehirlerinin yerine, mekanik düzenlemeye açık ve doğaya hükmeden yapıları ile kentler yükselmiştir. İlerleyen ulaşım ve iletişim teknolojisi ile kent sakinlerinin etkinliklerinin merkezi de değişmiştir. Bu merkez sanayi değil, eğitim olmuştur. Böylece her süreç ve işlev, insanın ya da kentlinin gelişimine katkısına göre değerlendirilip hayata geçirilmekte, kentin kendisi de gündelik hayattaki karşılaşmaların, meydan okumaların ve kucaklaşmaların yaşanacağı bir sahne olmaktadır (Mumford, 2007, s. 689).

Ait olduğu medeniyet ailesi, kültürel biçimlerinden anlaşılabilen kentler, orada yaşayan topluluğun estetik beğenilerini temsil eder. Estetik bilimi, duyu ve duyguların bilgisinin mantığını araştırıp sorgulayarak bilimsel olanın açık ve seçikliğinden duyusal ve duygusal alanın belli belirsizliğine yaklaşmaktadır. Kentin görünümleri; kentin mimari biçimlenmesinin yanı sıra doku, renk, koku, ses, rahatlık, konfor ve estetik haz duygusunu da içine alan ortam ve koşullar ile sarmalanır. Böylece her kent; kendi güzellik anlayışını, özgün havasını ve kimliğini kazanır.

Mimari Mekân, Siluet, Yapı ve Bina/lar

Mimari mekân, bizatihi insan eliyle inşa edilen ve insan yaşantısının sürdürüldüğü sahne ve çerçevedir (Zevi, 1990, s. 67). Zaman, mekân, varlık yorumu, anlam ve iletişimin örgütlenme sürecini içermektedir. Böylece bir tür anlatım aracı olarak, kendisini inşa eden toplumun dünya görüşünü, değerlerini, imgelerini yani yaşam biçimi ve toplumsal örgütlenmesini anlatmakta ve aktarmaktadır. Mahremiyet anlayışının uygulanmasında, egemenlik sınırlarının belirlenmesinde, mekânda bireyselliğin tanımlanmasında, nüfus artışı ve yoğunluk kavramlarının denetiminde ve birey-toplum ilişkilerinin düzenlenmesinde rol almaktadır (Gür, 1996, s. 27-32; Can, 2008, s. 334).

Mimari mekân, kamusal ve özel alanı temsil eden bina ve yapılar topluluğudur. Anıtsal ölçekli yapılardan başlayıp küçük ölçekli işlevsel yapı parçalarını da içine alarak siluet değeri kazanmakta ve kentin bütününe yayılmaktadır. Siluet yatay olarak toprağa konumlandırılan mimari yapıların gökyüzünde dikey ve yatay hatta oluşturduğu biçimlenmedir. Kentlerin siluet değerleri aynı zamanda kültürel kodların çözümlemesini içerirler.

Mimari Kültür, Gündelik Yaşam ve Mahalle

Mimari kültür kavramı, mimariye sadece form oluşturmayla ilgilenen özerk ve kendi kendine göndermede bulunan bir disiplin olarak değil, önemli siyasi içerimleri olan, daha geniş bir kurumsal, kültürel ve toplumsal alan olarak bakılması öncülünden yola çıkmaktadır. Bu kavram, mimari hakkında söylem oluşturan binalara, projelere ve mimari metinlere yönelik bir kültür tarihçisi yaklaşımını içine almaktadır (Bozdoğan, 2002, s. 25). Böylece mimari kültür, içinde bulunduğu zamanın/çağın, kendisini oluşturan varlık tasavvurunu içeren soyutlamayı yani özü ve üslupsal özellikleri dışa vuran biçimleri ifade etmektedir. Böylece mimari kültürü farklı medeniyet anlayışlarının okunmasında ve ayırıcı özelliklerinin kavranmasında bir araç olarak ele alınabilmektedir. Çağdaş estetik, popüler kültür kadar insan yaşamının estetik boyutunu da içine alır. Gündelik yaşamın estetiği duygusal ilişkilerin çerçevesinde mekânın farklı anlamlar yüklenmesi ile üretilir (Haapala, 2004, s. 39-55). Şehir sakinleri eş zamanlı olarak farklı sosyal ortamlarda yaşarlar. Chicago Okulu çalışmaları ve Herbert Gans'ın şehirle ilgili çalışmalarına çerçeve oluşturan kentsel kültürcü teori (*urban culturalist theory*) içinde, Howard Becker tarafından yeni bir kavram geliştirilmiştir. Kentlinin bir tür kültür üretim mekanizması olarak ele

alınan "sosyal âlem"[1] kavramı yaşanılan yer, komşuluk ilişkileri ve çalışmanın sosyal hayatını içine almaktadır (Turley, 2005, s. 11). Şehirde farklı mekânsal kesitlerde üretilen farklı sosyalliklerin anlamlarını araştıran teorik sınırlar bu çalışmaya zemin oluşturmaktadır.

Mimari kültürü temsil eden mekânın, insan ilişkilerinin ve gündelik yaşamın örgütlenmesi kent yönetiminde farklı yönetsel ve toplumsal birimleri beraberinde getirir. Osmanlı medeniyetinde mahalle, toplumsal kuruluşun çekirdeğini oluşturan yapıdır. Mahalle, bireysel ve kamusal ilişkilerin gündelik yaşam boyutunda örgütlendiği toplumsal yaşam alanını tanımlamaktadır (Alada Bayramoğlu, 2008, s. 123).

Osmanlı medeniyeti şehircilik tecrübesinde Boğaziçi farklı bir anlam kazanmıştır. Boğaziçi medeniyeti kavramı ile Boğaziçi mekânı, kendine mahsus adetleri ve zevkleri ile büsbütün hususi bir âlem olarak tanımlanmıştır. İçinde taşıdığı birtakım ananeler kendine has tabiatının özelliklerine katılarak ona, İstanbul medeniyetinden bile ayrılan, hususi bir medeniyet kurmuştur (Hisar, 1997, s. 9). Bu çalışmada İstanbul kent dokusunda Boğaziçi mekânında özel bir yere sahip olan Rumelihisarı mahallesinden bir kesit kültürel boyutu ile ve değişim bağlamında ele alınmaktadır.

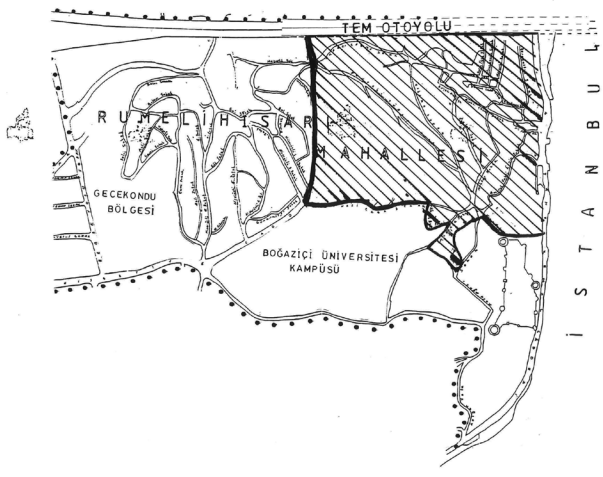

Şekil 1: Rumelihisarı Mahallesi Haritasında Sınırlanan Araştırma Alanı (Kaynak: Sarıyer Belediyesi Harita Kataloğu)

[1] "Social world" olarak kullanılan bu kavram "sosyal ortam" olarak da ifade edilebilir. Kapsayıcılığı göz önünde bulundurularak metin içinde "sosyal âlem" tercih edilmiştir.



Şekil 2: Rumelihisarı'nda Doğa ve İnsan Ölçeği
(Kaynak: Aynur Can Arşivi)

Rumelihisarı Mahallesi

Rumelihisarı mahallesi, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü veya güncel deyişle İkinci Köprü'nün Avrupa kıyısındaki ayağının altında denizden karaya yükselen topografyada uzanmaktadır. Bugün Sarıyer Belediyesi'ne bağlı olan Rumelihisarı mahallesi, Boğaz'ın batı yakasında Bebek ile Baltalimanı arasında olup Boğaziçi'nin en dar yerinde kurulmuştur. Boğaziçi'nin Avrupa kıyısından karşıyı seyreden tarihi şehir dokusunun sınırlarını mekânsal anlamda çizen ve sosyolojik olarak Hisarüstü olarak anılan kuzeydeki gecekondu alanı ile sınırlanan, İstanbul'un şehir kültüründe tarihsel ve toplumsal olarak özgün bir kesit sunmaktadır.

Boğaziçi'nin Rumeli yakasında konumlanan Rumelihisarı köyü, tarihi olarak Osmanlıların İstanbul'daki ilk yerleşim alanıdır. Evliya Çelebi Bizans döneminde burada kutsallık atfedilen yapıların bulunduğunu söylemektedir. Alana halen kimliğini veren, vaktiyle içinde camisi bulunan, istihkâm yapısı olan kaleler İstanbul'un fethinden bir yıl önce yapılmış ve köyün en yüksek yeri ilk şehitler için mezarlık haline getirilmiştir. Şehitlik olarak bilinen yerde bulunan mezar taşlarının en eskisinin Hicri 855 (Miladi 1451) tarihli olması buna tanıklık etmektedir (Kesedar, 1983, s. 84). Hisar'ın en meşhur kulesi olan Zağanos Paşa Burcu'nun kitabesi, İstanbul'un alnında taşıdığı en eski Türk damgası olarak zikredilmektedir (Ayverdi, 1982, s. 217).

Rumelihisarı köyünün sınırları Osmanlı'nın klasik döneminde yöredeki ilk Türk köyü olmasından ötürü diğer Boğaz köylerinden geniştir (Aysu, 1994, s. 357). 18. yüzyılda mekânsal genişleme ve Boğaziçi'nin önem kazanması ile

eskinin mütevazı yerleşim yeri cami, mescit, sahil hane, yalı, köşk ve çeşmelerle bezenerek bir sayfiye mekânı niteliği kazanmıştır. Bu dönemlerde söz konusu alanda Ermeni nüfusun yoğunluklu olarak yaşadığı bilinmektedir.

1930 yılında Belediye sınırlarına alınan Rumelihisarı mahallesi, 1950 itibariyle Anadolu'dan göç sonucunda Levent mahallesinin kurulması, Baltalimanı ve gecekondulaşmanın etkisiyle Fatih Sultan Mehmet mahallesinin ayrılması ile dönüşüm süreci yaşamıştır.

Sosyal süreçlerin değişiminde 1970'li yılları izleyen göç hareketi önem taşımaktadır. 1988 yılında köprünün inşası ile gecekondu alanının genişlemesi ve 1990'lı yıllarda yavaş bir seyir halinde gelişen soylulaştırma eğilimi ile bir yandan geleneksel şehir dokusu biçimsel olarak muhafaza edilmekte, diğer yandan değişim içselleştirilmektedir.

Semt, siluet değerleri açısından köprü, kaleler, Boğaziçi Üniversitesi, Şair Nigar İlköğretim Okulu, Hacı Kemalettin ve Ali Pertek camileri tarafından şekillendirilmekte; detayları ise sahildeki lokanta, restoran, kafe ve çay bahçeleri, eski ahşap evleri, modern apartmanları, tarihi çeşme ve türbeleri ile tanımlanabilir. Rumelihisarı mahalle sakinlerinin dörtte üçünü gecekondu alanında yaşayanlar oluşturmaktadır (Aysu, 1994, s. 358). Bu araştırma, mahallenin dörtte birlik alanını oluşturan ve tarihi şehir dokusunu temsil eden ahşap müstakil evlerde yaşayanları ve yaşam biçimlerini değişim üzerinden konu edinmektedir. Bu dekorun içinde yaşayan insanların duygu dünyasından hareketle kimlik, estetik ve aidiyet kavramları kuşatılmaya çalışılmaktadır.

Alan Araştırması

1998 yılında Rumelihisarı mahallesinin eski yerleşim alanını içine alan bölgede[2] bireysel görüşme tekniği ile bir araştırma yapılmış, mevcut ahşap ve müstakil evlerin tercih edilmesinin kültürel yapı ile etkileşimi incelenmiştir.[3] Bağımlı değişken olarak İstanbul kent dokusunda, apartman tipi konutlar dışarıda bırakılarak, restore edilmiş ve edilmemiş biçimleriyle, ahşap görünümlü

[2] Bu bölge, sahilde doğal sınır olan Yahya Kemal Caddesi, ona paralel olarak Nispetiye Caddesi, Aşiyan yolu ve Boğaziçi Üniversitesi yerleşkesini dışarıda bırakarak TEM otoyolu ile sınırlandırılmış alanı ifade etmektedir.

[3] Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yüksek lisans tezi olarak 1998'de "İstanbul Kent Dokusunda Bir Tür Konut Tercihi ve Kültürel Yapı Etkileşimi: Rumelihisarı Örneği" başlığı ile sunulmuştur. Bu çalışma, 2002 yılında *İstanbul Dergisi* Boğaziçi özel sayısında "Kent ve Kültür: Rumelihisarı Sakinleri ve Evleri" başlığı ile makale formunda yayımlanmıştır.

evler ele alınmıştır. Gelir düzeyi, bağımsız değişken olarak belirlenmiş; gelirin konut tercihi ve biçimlenmesinde rolü olduğu, fakat bu rolün bütünü açıklamada yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Farklı tercihlerin biçimlendirdiği eğilim farklılıkları, gelir düzeyini içine alan geniş bir sosyo-kültürel yapı yelpazesi teşkill etmektedir. 26 sokaktan oluşan bu alanda 326 bina bulunmaktadır. Bu binalardan tesadüfî olarak seçilen 20 mülk sahibi kaynak kişi ile derinlemesine görüşme yöntemi uygulanarak çeşitli bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda, tarihi kimlik sahibi binalarda oturmayı tercih etmede iki eğilimin sergilendiği gözlenmiştir. Bunlardan birincisi; eski yaşama alışkanlığını ve kültürel sürekliliği, ikincisi kent kültüründe yeni ve seçkinci eğilimi ifade etmektedir. Düşük ve yüksek gelir grubu olarak ayrışan tercih demetlerinde ev, mahalle ve komşuluk ilişkilerine ait veriler değerlendirildiğinde geleneksel aile ve modern aile kavramları ortaya çıkmaktadır. Düşük gelir grubunun temsil ettiği *geleneksel aile*; ev-bahçe bütünleşmesi, gelişmiş komşuluk ilişkileri, ortak bir mahremiyet anlayışı ve muhafazası, geniş aile yapısının aile bireylerinin sosyalleşmesine etkisinin farklılığı ile apartman hayatını reddedip kabullenemeyen tavırları içine alan bir biçimde tanımlanmıştır. Bu aile tipinin topluma dönük, kendini toplumun bir parçası olarak algılayan ve topluma karşı sorumluluk taşıyan bir tavır içinde olduğu görülmüştür. Söz konusu tercih grubu, İstanbul kültür tarihi ve konut kültüründe sürekliliği temsil eden konut sahipleri olarak değerlendirilmiştir. Yüksek gelir grubunu oluşturan tercihler bütünü ise modern aile kavramı ve bireyselleşme eğilimi ile izlenmiştir. Toplumun üzerinde ayrıcalık ve üstünlük içeren bir algılama içinde, konfor ve rahatlığa dayalı bir işlevsellik, apartman tercihi ve yaşantısının sıradan olarak yorumlandığı tercihler demeti, kendi dili ile kentte prestij talebinin göstergesi, yeni ve seçkinci bir eğilimin içine yerleşmektedir. Yüksek gelir grubu olarak temsil edilen katılımcıların kimlik arayışı ve hayata farklı bir kültürel boyut katma çabaları üzerine konumlanan bu eğilim, Rumelihisarı eski yerleşim alanının tarihî ve kimlikli dokusuna uyum sağlamada iddialı ve sorumluluk üstlenen tavrı ile belirginlik kazanmaktadır.

Genel hatları ve sonuçları aktarılan söz konusu çalışmadan 10 yıl sonra, 2009 yılında bahar ve yaz aylarını kapsayan süreçte aynı alanda, aynı katılımcılarla derinlemesine bireysel görüşme ve gözleme dayalı bir araştırma yapılmış; değişim sürecinin içerik ve boyutları ele alınmıştır. Katılımcılarla iletişim kurulmasında 10 yıl önce yapılan araştırmanının yayımlandığı süreli yayının paylaşılması önem taşımaktadır. Görüşmeler bir saat ile dört saat aralığında sürmüştür.

Bireysel görüşme sırasında önceden hazırlanan sorulardan yararlanılmıştır. Bu sorular; değişim, zaman, mekân, insan ve toplum algıları (ev, sokak, mahalle, Boğaziçi, İstanbul), komşuluk ilişkileri, samimiyet, vefa, mahremiyet, hoşgörü, aidiyet, kimlik ve değerler, tarih bilinci, hatıralar, doğa algı ve kavrayışı, eğlence biçimleri ile detaylandırılmıştır. Bulguların değerlendirilmesinde verilerin tablolar ile analiz edilmesi yerine alanın görsel imgenin ağırlıklı yer tuttuğu bir resim gibi okunması tercih edilmiştir. Nitekim niteliksel araştırma, sosyal olanın bilgisinin, insanların kendi ifade ve anlatılarından derlendiği bir araştırma biçimidir. İncelenen sosyal süreçlerin katılımcılar tarafından algılanan ve yeniden kurgulanan bir resmini sunmaktadır (Kümbetoğlu, 2008, s. 38).

Değişim sürecinde 17 Ağustos 1999 depremi belirgin bir tema oluşturmaktadır. 20 kaynak evden 2'si değişmiştir. Bu evler satın alınan yeni ev sahiplerince restore edilerek kullanılmaktadır. Araştırmada yeni ev sahipleri ve eski katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, mahallenin kimliğinin okunmasında kullanılmıştır. Mahalle kültürünün görüntüsü; yerel yönetim, sivil toplum yapılanması ve merkezi yönetimin eğitim kurumları gibi olabildiğince farklı veçhelerden okunmaya ve yorumlanmaya gayret edilmiştir. Sıralı bilgi aktarımı yerine deneklerin özgün tespitleri ile bir tür kompozisyon oluşturulmakta ve alan bir resim gibi yorumlanmaya çalışılmaktadır.

Özgün ve Güncel Söylemi ile Rumelihisarı Mahalle Kesiti

10 yıl sonra aynı dekor içinde aynı insanlarla yeniden görüşmek pratiği zorunlu olarak değişim kavramını gündeme getirmektedir. Mekânda, insanda, ortamda ve de araştırmacıdaki değişim süreci gözle görülür bir fark oluşturmaktadır. Kuban'ın Boğaziçi izlenimini aktardığı cümlesi ile "hiçbir yer bu kadar hızlı değişmedi, fakat hiçbir yer bu kadar aynı kalmadı" (2001, s. 55). Alanda çalışılırken bu tespitin haklılığı hissedilmektedir. Bunlar öncelikle genel olarak belirtildikten sonra özgün kesitler olarak sunulmaktadır. Görsel malzeme ile anlatılanlara açıklık ve zenginlik kazandırılması umulmaktadır.

Genel olarak gözlemlenen ve ifade edilen değişim öğelerinden en belirgin olanları şunlardır:

- Yabancı kiracıların artması (özellikle 1999 Depremi sonrası),
- Dikenli teller ve artan güvenlik önlemleri,
- Geleneksel görünümlü evlerin dış kapılarının ahşaptan demir ve çeliğe dönüştürülmesi,
- Küçük ve geleneksel üretim işliklerinin bitişi (örneğin yorgan dikim atölyesinin

kapanması),
- Sahilde çay bahçelerinin kahvaltı bahçesine dönüşümü, artan pahalılık ve yok olan çay keyfi,
- Manzara kavgalarının ortaya çıkması,
- Komşuluk ilişkilerinin gerginleşmesi ve kopuş süreçlerinin yaşanması,
- Yabancı kiracılara güven ve parası olan yerli sakine güvensizlik duygularının gelişmesi,
- Hırsızlığın artması,
- Otopark sorununun artması,
- Evlerin biçimlerinin ve sahiplerinin değişmesi.

Değişimin niteliği ve boyutları genel olarak kentsel ayrışma ve yabancılaşma sorununun altını çizmektedir.

Aidiyet Meselesi ve Sosyal Ayrışma

Alanda kendini mekânla ifade etme ve hissetme biçimi olarak aidiyet kavramı üç boyutuyla anlam kazanmaktadır. Görüşülen 20 ev sahibinin %25'i kendisini Hisarlı olarak tanımlamaktadır. Bunlar içinde sekiz kuşaktır İstanbul'da yaşayanlar bulunmaktadır ve aralarında, eğitim farkını aşan bir ortak bilinç ve görgü düzeyinin geliştiği gözlenmektedir. Bu grup sahip oldukları insanlık değerleri ve görgü kuralları ile diğerlerinden ayrılmakta, bu durumu mekânda süreklilik ve sürdürülebilirlik ile açıklamaktadır. Mahallenin sivil toplum kuruluşlarına aktif üyedirler. Bir tür seçkinci tavır içinde oldukları görülmektedir. Onlara göre Hisarlılık kendine özgü bir hâldir:

> Hisar kalburüstü, sonradan görme değil, üç kuşak İstanbullu.
> Hisarlı, bana göre efendidir, yani kabadayılık yoktur. Yardımseverdir, birbirine düşkündür, dayanışmacıdır. Rakıyı, balığı sever. İyi içer, giyimi kuşamı Beyoğlu çocuklarından ayrılır, ölçülü ve sadedir. Hisarlı olmanın kendi içinde ölçüleri vardır. Hisarlının çapkınlığı bile fark eder. Buranın kendi içinde geliştirdiği havası, suyu, sosyal atmosferi ile oluşan özel bir terbiyesi vardır. Örneğin, Hisarlı çocuklar dışarıya tuvaletlerini yapmazlar. Bize çocukluğumuzdan beri bu toprakların şehitle beslendiği, şehit toprağı olduğu öğretildi. Tuvaletimi dışarıya yapmama kültürünü bana Hisar edindirdi. Geçmiş, adama o kadar güzel şeyler katıyor ki.

Böylece Hisarlıyı tanımlayan özellikler şöyle sayılabilir:
- Buraların şehit mekânı olduğunun bilincinde ve bu konuda saygılı olmak,
- Müzik, felsefe, şiir vb. entelektüel ilgileri olmak,
- İnsan olarak var olma amaçlarını dünyayı, hayatı güzelleştirmek olarak ta-

nımlamak,

- Edep, usul ve erkânın önemine inanmak,
- Kanaatkâr, doyumlu ve ölçülü olmak.

Görüşülen kişilerin %15'lik kısmı, 1970'li yılları izleyen Anadolu'dan göç ile bu alana yerleşmiş olup kendilerini doğdukları ve göç ettikleri şehir ile tanımlamaktadırlar. Bu yeni kentlilik kavramı kendi içinde Hisarüstülü olmak ayrımını oluşturmaktadır. Bu gruba giren kaynak kişilerin duygu ve görüşünde kendileri asla Hisarüstülü değildir. Onlar kadim Hisar kültüründen kendilerine göre bir pay almışlardır. Mekân olarak Hisarüstü gecekondu bölgesi ile ilişkileri olsa da Hisarlı olmak ve bu alanda oturmak ayrıcalığını sahiplenmektedirler. Cuma namazlarında Rumelihisarüstü Merkez Camii'ne giden evin erkekleri, bayram namazlarını Rumelihisarı camilerinde eda etmeyi de gurur saymaktadırlar. Aidiyet zaman ve yaşanmışlıklar veya toplumsal deneyimin etkisi fark edilmektedir. Sivil toplum kuruluşları ile hiçbir ilgileri ve bağları bulunmamaktadır.

Sosyal ayrışma; aşağıdakiler, yukarıdakiler, ortadakiler ve zenginler ifadeleri ile belirgin bir biçimde okunmaktadır. Ortadakiler söylemi ile yaşanmışlık ve zamansallık ilişkisi canlanmaktadır. Şöyle ki: "Biz ortadayız, Hisarüstü'nün aşağısı, Rumelihisarı'nın yukarısı." "35 yıldır burada oturuyorum ama Hisarlı değilim. Çünkü sonradan geldim."

Ortada olanlar, kendilerini doğdukları yere ait hissediyorlar. Sivil toplum kuruluşlarına ve tarihe yabancılar, yangın ve depreme karşı teslimiyete dayalı bir tür güven duygusu içindeler, iki tarafı da ihtiyaç ve işlevsellik doğrultusunda kullanıyorlar. Kendilerine göre görgü ve edep sınırları var. Bunun altını şöyle çizerek zenginler ayrışmasını kullanıyorlar. "Eski ahşap evler hiç kalmadı. Hepsini zenginler aldı. Zenginler bizi çağırmıyor. Çağrılmayan yere gidilmez."

Böylece aşağı-yukarı ve Hisar-Hisarüstü ayrım ve ayrışması –kaynak kişiler tarafından ifade edildiği gibi– muhtarlık kurumu ve Şair Nigar İlköğretim Okulu yönetimi ile sivil toplum aktörleri olan Rumelihisarı Koruma ve Güzelleştirme Derneği ve Spor Kulübü'nün söylemleriyle de doğrulanmaktadır. Örneğin mahalle muhtarının algısı ve tabiri ile bu alan aşağısı olarak ifade edilmekte ve onun ağırlıklı olarak temsil ettiği alan hareketli ve hayat dolu iken aşağıya inildiğinde her şey değişmektedir: "Aşağıdan yukarıya çıkınca dünya değişiyor. Aşağıda canlılık yok. Kahvesi, kıraathanesi, kafesi yok. Yalnızca bir eczane, bir postane, bir manav, üç bakkal, bir dernek ve spor kulübü. Rumelihisarı'nı Güzelleştirme Derneği kurmuşlar, kendilerini güzelleştiriyorlar akşama kadar."

Bu ifadelerle sosyal ayrışmanın altını –temsil sorumluluğunun realitesine rağmen– net bir biçimde çizmektedir. Nitekim okul yönetimi mahalleden okula kayıtlı çocuk sayısının bir elin parmaklarını aşmadığını ve okul öğrencilerinin ağırlıklı olarak Baltalimanı gecekondu bölgesinden taşıma sistemi ile geldiğini söylemektedir. Okul Müdürünün, okulun adını taşıyan Şair Nigar Hanım'ın Rumelihisarı'nın eski bir sakini olduğunu bilmemesi ve öğrencilerin de bilmediklerini ifade etmesi ayrışmanın tarihsel ve kültürel boyutları hakkında ipucu sunmaktadır.

Alan araştırmasının değişen iki ev ile birlikte %60'lık dilimini, eğitim ve gelir düzeyi yüksek, 1990'lı yıllar itibariyle İstanbul'un başka semtlerinden gelip çeşitli nedenlerde bu alanda oturmayı tercih eden kaynak kişiler oluşturmaktadır. Bunlar aidiyet ve kimliğin sürekli oturma ile ilgili bir şey olmayabileceğini düşünmektedirler. Çalışan karı ve kocalar, bu alanı diğerlerinden farklı olarak, iş dönüşü oturmak ve bahçe keyfi için kullanmaktadır. Kendileri zorunlu olmadıkça bu mekândaki alışveriş vb. hizmetlerden yararlanmamakta, çocukları en az bir saat mesafedeki okullarda okumaktadır. Kendilerine ve mekânsal çevreye kapalı ilişki ağları örmüşlerdir. Rumelihisarlı olup olmamanın onlar için bir değeri yoktur. Rumelihisarı onlara ayrıcalıklı, özgün ve hayallerini gerçekleştirebilecekleri evler sunduğu için değerlidir. Komşuluk ilişkilerine ihtiyaç duymazlar ve kendilerine yeten farklı sosyal süreçler içindedirler. Sivil toplum kuruluşlarının önemine ve faydasına inanamakla birlikte hiçbiri dernek ve kulübe üye olmayı tercih etmemiştir.

10 yıllık değişim sürecinde literatürde *gentrification*, soylulaştırma, seçkinleştirme veya sosyal ve mekânsal yenilenme olarak ifade edilen (Behar ve İslam, 2006) kent kültüründe ayrıştırıcı ve seçkinci eğilimin düşük bir düzeyde artarak devam ettiği söylenebilir. Şöyle ki; iki ev sahibi kaynak kişi evlerini satmışlardır. Bu iki ev yeni sahipleri eliyle restore edilerek kent kültürüne katılmaktadır. Bu evlerde gözlemlenen değişimin olumlu ve olumsuz yönleri vardır. İlk araştırmada düşük gelirli bir Hisarlıya ait bahçe içindeki küçük ölçekli ev bahçeyi yutarak büyümüş ve sokakla otoriter bir ilişki geliştirerek kendisini adeta içine kapamıştır. Bir diğer ev ise önce restorasyon görmüş, sonra evin sahibi değişmiştir. Bu değişim olumlu olarak yorumlanmaya açıktır. Evin yeni sahipleri eski sahibi ile sıcak bir diyalog içindedirler. Evin asli ölçülerini koruma hassasiyetleri ile başarılı bir yenileme programının gerçekleşmesini sağlamışlardır. Evlerini bir Ermeni'den satın alan yeni sakinler Rumelihisarı'nın kendilerine bir ufuk açtı-

ğını ifade etmişlerdir. Rumelihisarı mahallesinin vaktiyle yetiştirdiği entelektüel modellerden Abdülhak Şinasi Hisar'ın kitaplarını okuyarak Boğaziçi kültürünü yakından tanımaya çalışan ailenin bireyleri Şair Nigar Hanım ve Ahmet Vefik Paşa'nın biyografilerini incelemektedirler. Bu tespit kimlik arayışının olumlu bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Zira tarihi şehir dokusunu temsil eden ve ait olunan medeniyetin kültürel kodlarını yaşatan bu mimari dekor biçimden öze doğru yol almakta ve bugüne uzantılar vermektedir.

Böylece üç farklı sosyal katman ayrışmakta; üst katman ile Hisarüstü gecekondu alanı arasındaki fark sürekli kalın bir çizgiyle belirginleştirilirken, Hisar sakinleri ile sahildeki pahalı yeme-içme mekânları, buralara gelen bol paralı ve hiç tanımadıkları İstanbullular ve yine hiç tanımadıkları, balık tutmaya gelenler arasına kesintili bir kalın çizgi çekilmektedir. Bu konuda bir Hisarlının içli serzenişi şöyle dile gelmektedir:

> Pazar günleri Hisar'da oturmaktan nefret ediyorum. Boğazda kahvaltı kültürü tüketim toplumuna özgü bir tercih. Burada eskiden çay bahçeleri vardı. Düşük gelirli ve orta gelirli insanlar aileleriyle gelip sessiz, sakin ve seçkin bir ortamda Boğazın sessizliğini dinleyerek, güzelliğini seyrederek çaylarını içebiliyorlardı. Böylece boğazı herkes paylaşırdı. Paylaşmak para ile birinci elden ilgili değildi. Şimdi dönüştü. Boğazda kahvaltı etmek, çay içmek pahalı bir eğlenme biçimi ve gürültüyle doğrudan ilgili.

Bu haliyle yabancılaşan ve kıyıya çekilen bir Hisarlının kaleme aldığı şiir mahallenin ve eski sakinlerinin kaderine tercüman olmaktadır. (Ergül, 1968, s. 5)[4]

> Ben de öz toprakla yuğruldum bir zaman,
> Bin emek, emellerle şekillendimdi.
> Hayat fırçası üstümde elvan, elvan,
> Gün ışığı, hayat ışığı benimdi.
>
> Bir harabe köşesi, devrilmiş taşlar,
> Bir zamanlar çepçevre altın kafesti.
> Doğumu da, ölümü de burada başlar,
> Devrilmiş de düşünür bir kırık testi.

Doğayı Kavrayış ve Yaşayış Biçimleri

Cansever'in, sanatın Batı'da seyredilmek, Doğu'da ise yaşanmak için üretilmesinden doğan asli farklılaşmaya dikkat çekerek başladığı makalesi şöyle

[4] Bu şiir, şaire Saadet Ergül'ün izni alınarak yayımlanmıştır.

devam etmektedir:

> Evlerin bahçeleri mevsim değişimlerini yaşamaya imkân veren bazı meyve ağaçları yanında, mevsime uygun çiçeklerin bir türü bittikten sonra diğer mevsimin çiçeklerinin içine dikildiği geometrik şekilde biçimlendirilmiş tarhlar, dört mevsim yeşil alçak narin şimşirler ile sınırlanır. Bu değişmeyen sınırların geometrik düzeninin idame ettirilerek mevsimlere göre çiçeklerin hazırlanması ve dikilmesi, onların güzelliklerinin kavranarak değerlendirilmesi ile oluşan dinamik bir süreç içinde geleceğe yönelik tasavvur ve çabalar ile yaşayan hayatın güzelliğini kurmak, her ailenin devam eden neşe kaynağını oluşturur.
>
> İstanbul'da, bütün diğer Osmanlı şehirlerinde olduğu gibi hayatın akışının oluşturduğu varlığın dinamik düzeninin bütünleşmesi ile insanlar bahçelerini yaparak korumayı, dünyanın güzelliğini her an bizzat yaşamak ve daha da güzelleştirmek yolunda varoluşlarının tabii, zaruri meşgalesi haline getirmişlerdir.
>
> … Türk-Osmanlı bahçelerinde insan eli ile vücuda getirirken sun'iliğinin tabiiliği ile tabiatın tabiiliği korunarak gerçekleştirilmiş olması, oluşan güzelliğin bir diğer kaynağını teşkil eder (Cansever, 1997, s. 56-57).

Bu söylemin doğrululuğunu teyit edecek şekilde, evlerin bahçelerinde dut, erik, kiraz, yenidünya, ceviz, nar, incir gibi meyve ağaçları bulunmaktadır ve bahçe çitleri salkım söğüt, mor salkım ve sarmaşıklarla kaplıdır. 1970'ler itibariyle Anadolu'dan göçle gelen, gelir ve eğitim düzeyi düşük yeni kentliler ve 1990'lar itibariyle İstanbul'un farklı yerlerinden gelen, gelir ve eğitim düzeyi yüksek, genel olarak kendini İstanbul'a ait hisseden yeni kentlilerin doğa kavrayışları ve bahçe düzenlemeleri birbirinden oldukça farklıdır. Hisarlılar eski bahçe geleneğini sürdürmekte, doğal biçimlenme ve mevsimlerin algılanmasında bahçeye işlevsellik yüklemektedirler.

> Bahçemde birçoğunu ellerimle diktiğim ve her sene ilk meyvesini yemekten korkunç zevk aldığım ağaçlarım var. Ceviz, incir, elma, kayısı, malta eriği, dut, erik.
>
> Eskiden bahçe kültürü vardı. Bahçe işlevseldi, komşularla bir arada kullanılırdı. Bahçede her gün misafir ağırlanırdı. Bahçede yemek yenir, bahçe birlikte tüketilirdi.

Hepsi ortak bir uzlaşma içinde Rumelihisarı'na en çok yakışan çiçeğin erguvan olduğunu söylerler. Bu ortak beğeni yargısı tarihsel ve toplumsal tecrübenin oluşturduğu bir farkındalık bilincinin yansıması olarak yorumlanabilir. 1970'li

yıllarda gelen yeni kentliler ise –yine ortak bir uzlaşma içinde– erguvan ağacını tanımamaktadır. Bir kaynak kişinin kabulü ile, "insan hangi çiçeği severse Rumelihisarı'na en çok yakışan çiçek odur".

Bu grup kaynak kişiler doğal bahçe ortamını ve komşularla paylaşılan bahçe kültürünü yaşatıyorlar. Evlerin bahçeli olmasının zenginlik-fakirlik sosyal ayrışmasını ortadan kaldırdığını, eşitliği getirdiğini savunuyorlar. İlgi çekici bir tespitle paylaşma kültürünün önemi ve güzelliği vurgulanmakta: "Bahçemde oturup çayımı serinlikte içiyorsam, yüksek duvarlı havuzlu evi olan zenginlerden ne farkım var. Ben çayımı içerken komşularım toplanıp geliyor, onların kapısını bir Allah kulu çalmıyor."

Görüşme yapılan grup, su kültürünün önemine ve eski kayıkhane kültürünün güzelliğine dikkat çekmekte, günümüzde lokanta olarak işlev gören iskele yapısını özlemle anmakta ve bu halini kınamaktadır.

> Boğaziçi taş yapısı oldu. Kazıklı yollar, beton yollarla kimliksizleşti. Sandallar, su ile kimliğini kaybetti. Şu kayıkhaneyi yok eden adama her gün beddua ediyorum. Ben yüzmeyi orada öğrendim. Çocuklarıma yüzmeyi orada öğrettim. Turistler gelir o kayıkhanenin resmini çekerdi. Adam kayıkhane kültürünü bilmiyor. Şimdi kayıkhane kültürü olan bir çocuğu belediyede Yapı İşleri Müdürü yapsanız bu katliamı yapar mı? Yapmaz herhalde.

1990'ların İstanbul içi göç hareketi ile farklı sebeplerle gelen kentliler Hisarlıların meyve şenliğine ve mevsimlerin yaşanması hassasiyetine sahip değiller. Onlar için özellikle meyve ağaçları çok masraflı ve bakımları zor. Her mevsimi fark etmek yerine, pragmatist bir tavırla yaz kış yeşil kalan ağaçları tercih ediyorlar. Bahçe düzenlenmesinde temizlik, tertip ve özellikle geometrik düzenlenme biçimi egemen. Erguvanı biliyorlar ve seviyorlar ama bu ağaç nostaljik bir öğe olarak algılanıyor.

Bu mekânın estetiğini oluşturan unsurların başında doku, sesler, kokular ve görünüşler gelmektedir. Osmanlı medeniyet anlayışını temsil eden fiziksel doku; topografyaya uyumlu, dar, kıvrımlı yollar, çıkmaz sokak ve aralıklar, sokak adları ve su ile ilişkide izlenmektedir. Fiziksel alanın arka planını oluşturan sivil toplum yapılanması ise mahallede vaktiyle tekke ile bütünleşik türbe yapılarından okunabilmektedir. Bu haliyle evlerin ve bahçelerin arasına sıkışmış müstakil türbeler, tarihsel ve toplumsal dokunun manevi katmanını temsil etmektedir. Sakinlerin bir biçimde ilişki içinde olduğu bu manevi şahsiyetler ve mekânları

farklı anlamlar yüklenmektedir. Tezveren Dede, Durmuş Dede, Fenerli Türbe ve Nafi Baba sokakları toplumsal tecrübenin bugün şehir mekânına yansıyan biçimleri olarak izlenebilir. Sesler konusunda, Abdülhak Şinasi Hisar tarafından aktarılan güzel sesli müezzinlerin ezanları ve mehtaplı gecelerin musikisini süsleyen martı ve ateşböceklerinin ruhu dinlendiren seslerinin yerine köprünün, araçların ve insanların gürültüsünün geçtiği anlaşılmaktadır. Eski Hisarlıların ifadesi ile "yeterince sessiz olabilirseniz Boğaz'ın sessizliğini duyabilirsiniz" kabulündeki sessizlik kavramı, gürültü kavramı ile yer değiştirmiştir. Kokular halen Rumelihisarı'na özgü olarak varlıklarını sürdürmektedir. Hanımeli, gül, leylak ve lavanta kokan sokakların gerçekliği hayal perdesini aralamaktadır. Yine doğanın güzel görünüşlerini sunan ay ve güneşin doğuş ve batışları, ayın denize akisleri estetiğin tamamlayıcı parçalarını sergilemektedir.

Komşuluk İlişkileri

Hisarlılar ile yeni kentliler arasında komşuluk ilişki ve bağları kısmen korunmakta iken her iki grubun İstanbullular ile komşuluk ilişkilerinin 10 yıllık değişim sürecinde artan bir gerginlik ve kopuş süreciyle temsil edildiği görülmektedir. Kendilerine her konuda yetebilen bu grup kendi aralarında komşuluk ilişkileri yaşamamaktadır. Bazı kaynak kişiler komşuluk talebinin masum olabileceğini ancak özgürlüklerine sınırlama getireceği tehdidine dikkat çekmiştir. Süregelen ilişkiler de Hisarlıların ifadesi ile eskisinden oldukça farklılaşmıştır.

> Komşu evle aramızda kötü kokulu bir ağaç var. Hele rüzgârlı günlerde kötü kokuyu yayıyor ve evimize sarkıyor. Komşuya her gün yalvarıyoruz. Lütfen kesin şu ağacı diye. Hiç oralı olmuyor. Sonunda ağaç bahçeye düştü. Eski insanlar komşusu için canını verirdi. Benim annem mahallede yaşlı bir Ermeni hanımı yıkardı. Hiç unutmuyorum. Bu Ermeni hanım herkese şöyle dermiş: "Bin tane Ermeni, bir tane Gülperi!" Anneciğimin adı Gülperi'ydi. Ermeni hanım şimdi Amerika'da ve halen annemle telefonla görüşürler. Böyle bir komşuluk gördükten sonra bugünlere bakınca makasın daha çok açıldığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Hisarlılar yeni gelenleri bağırlarına basmayı denemişler ancak onların kendileri gibi olmadığını fark etmişler. Dolayısıyla saygı ve sevgiye dayalı bir ilişki gelişememiş.

> Saygı duyduğum bir komşu görmüyorum. Evveliyatı 30 yılı geçmez. Kendim bildiğim ve saydığım dostları ziyaret etmeyi görev sayarım.

> Onlara hürmetim var. Sonradan gelenlere kıymet vermiyorum. Belki de ben yanılıyorum ama abur cubur insanlar. Önce cici insanlar görünüyorlar. Biz komşu sayıp himayemize alıyoruz. Onlar ise menfaatleri ne yöne dönerse o yöne dönüyorlar. Samimiyetsiz ve vefasızlar. Ben de komşuyu himayemden atıyorum. Onu hak ediyorlar. Komşu eski Hisarlı olsa bunu yapmaz.

Hisarlıların yaşadığı paylaşımcı kültürel pratiklerde ortak kamusal mekânın önemi vurgulanmaktadır.

> Şu anda Yıldız Hisar Tesisleri'nin (YTÜ) olduğu yerde Emirgan Korusu'ndan daha büyük ve daha tabii bir koru vardı. Çalıları, taşları, kuşbakışı manzarası ile bulunmaz bir yerdi. Eski Türk filmlerinin birçoğu orada çekilmişti. Bir tür ortak alan olan bu korunun adı Halim Paşa Korusu idi. Hisar bu korunun bitmesiyle birlikte bitti. O olsaydı değeri katmanlaşarak artardı. Avrupa'da böyle bir koru yapmak için seksen köprü parası harcarlar. Biz bir köprüye değiştik. Böylece sadece koru ve doğal ortamı değil, Hisarüstü ile Hisar'ın ortak alanı bitti. Bu alan halkın ve halk tabakalarının birleşme alanı idi. Pikniklerde kaynaşma sağlanırdı, dayanışma artardı, herkes birbirinden haberdar olurdu. Şimdi hiç ortak alan yok. Onlar yukarıda, biz aşağıda. Ortak yaşam ve ortak problem çözme bitti.

Dernek web sitesinin işlevselliği sanal ortam üzerinden mahallenin hafızasını yenilemekte ve hatıralarını tazelemektedir. Böylece kent kimliğinin dinamiği toplumsallıklar, sanal ağ üzerinden mekânı aşkın boyutu ile yeniden ve farklı biçimlerde üretilmektedir.



Şekil 3: Hanımeli kokan sokak: Ahmet Ağa Sokağı
(Kaynak: Aynur Can Arşivi)



Şekil 4: Morsalkımlar, salkım söğütler ve taş merdivenler: Sırçacı Aralığı (Kaynak: Aynur Can Arşivi)

Rumelihisarı Mahallesi Kimliği ve Kent Yönetimine Öneriler

Rumelihisarı mahallesinin eski şehir dokusunu içeren ve gecekondu bölgesi ile ayrılan kısmında gerçekleşen araştırma, kent kültüründe değişim kavramını 10 yıllık seyirde çözümlemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda 10 yıllık değişim değeri olumsuza yönlenmiş gözükmektedir. Artan güvensizlik, sıkı güvenlik tedbirleriyle giderilmeye çalışılmaktadır. Yükselen toplumsal gerginlik bir yana, yabancılaşma ve ayrışma da kendi haline bırakılmış ve derinden ilerlemektedir. Ancak yukarıda Rumelihisarı'ndan görüntüler sunan fotoğraflar Osmanlı medeniyeti ailesinin şehir modelini form, ölçek ve işlevleri itibariyle bugüne taşımaktadır. İnsan, zaman ve mekân kavrayışının izlerini bu mekânda sürdürmektedir. Bu kentsel doku; yol, sokak, aralık ve çıkmazlarla ve doğayı kavrayış ve yaşayış biçimiyle kendine has bir örgü oluşturmuştur. Rumelihisarı İstanbul'un fethinde stratejik olduğu kadar toplumsal duygu ve vicdanın derininde yer edinen simge olarak kaleler ile siluet değeri yüksek bir alandır. Sanayi öncesi kente, ortaçağ kentine referans veren bu yapılar bugün müze ve konser vb. kültürel etkinlik mekânı olarak gündelik yaşama katılmaktadır. Bu alanın bir sayfiye mekânı olma niteliği kendi içinde bir uzlaşı veya mutabakat olmaksızın İstanbul'un hızlı kentleşme sürecine feda edilmiştir. Kendi halinde yaşama özgürlüğü elinden alınmıştır. Rumelihisarı kıyılarını kaplayan lokanta, restoran ve kafeler pahalı yeme-içme mekânları olarak İstanbul'un gelir düzeyi yüksek bireylerine kapı açarken kendi sakinlerine sırt çevirmektedir. Sahilde balık tutmaya gelenler bile İstanbul'un

herhangi bir yerindendir. Hisarlı için sahil ve sahil mekânları yerel kamusallığını kaybetmiş, kendisine yabancılaşmıştır.

İstanbul kültür tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olan bu özel ve özgün mekân kesiti, şehrin kültür politikasının üretilmesinde hayati rol üstlenme potansiyeline sahiptir. Nitekim vaktiyle sosyal birliğin ve mutluluğun üretildiği deneyimi hafızasında ve hatırasında saklamaktadır. Osmanlı medeniyeti içinde kamusal alan olarak işlev gören ve halkın tüm katmanlarını çıkarsızlık ilişkisi içinde bir araya getiren korular, yalı kayıkhaneleri, dinsel mekânlar vb. güzel geçim kadar hayatın zevkine varma hali halen toplumsal hafızada kendine yer bulmaktadır.

Sosyal ayrışma sorununa çözüm veya sosyal entegrasyonun sağlanmasında, kent yönetiminin sivil toplum yapılanması ile doğrudan ve üretken ilişkiler geliştirmesi çok önemlidir. Burada yaşayanların, kendilerini temsil eden yerel yönetim birimi Sarıyer Belediyesi'ne yönelik ağır eleştirileri vardır. Karşılığını "Sarıyer Belediyesi halka inemiyor, halkı okuyamıyor" ifadesinde bulan bu eleştiri, kendisinden uzaklaşan, adeta içine kapanan bir mahalle kültürünün acıklı ağlayışı gibidir. Vaktiyle sahil, kayıkhane, iskele, akşam keyifleri, Halim Paşa korusunda piknikler, deniz seyri, çay bahçelerinde çay keyfi, fasıllı akşamlar ile hayatın tadını çıkaran dışa dönük ve neşeli insanların yerini düşünceli, vehimli ve birbirine yabancı ürkek insanlar almıştır. Bu mahalle kesitinin hikâyesi, mahallenin ve mahalle kültürünün parçalanmasına dair bir anlatı oluşturmaktadır. Bu araştırmadan elde edilen verilerin bulgularından yola çıkarak mahallenin yeni ihtiyaçları, birleştirici ortak alanların oluşması ile bunların ucuz ve nezih mekânlar olması olarak belirginleşmektedir. Sanal ağ üzerinden oluşan yeni kamusallık dikkat çekicidir.

Rumelihisarı empresyonist bir tablo gibi, her mevsim gözlerimizin önüne serilmekte ve kendisine en çok yakışan erguvan rengi ile bahar aylarında göz kamaştırıcı güzelliğine bürünmektedir. İstanbul kent yönetimi bu güzelliği yaşamayı tıpkı ecdadı gibi kendi sakinlerinden esirgememeli düşüncesi doğmaktadır. Gündelik yaşamın estetiğinin, her zaman paranın aldatıcı ve kısa soluklu tüketici yüzüyle değil; küçük, basit, sade, ucuz ve insancıl olarak yaşanabileceği gerçeği Rumelihisarı kültürel pratiği ile parçalı ve silik de olsa halen betimlenebilmektedir.

Sonuç

Rumelihisarı gerek Boğaziçi kültüründe gerekse İstanbul şehir tarihinde özel ve özgün bir yere sahiptir. Hisarı bütüncül görünümüne kavuşturan kaleler ve köprünün siluet değeri, tarihî ahşap müstakil evlerin görünümleriyle anlam kazanmaktadır. Hisar ve köprü Rumelihisarı mahallesinin macerasını anlamakta iki önemli simge olarak alınabilir. Osmanlı döneminde konut kültürünün üst formu olan yalıları ile Ahmet Vefik Paşa, Şair Nigar Hanım ve Abdülhak Şinasi Hisar'ı ağırlayan ve saygın bir sayfiye mekânı olan bu boğaz köyü, erken Cumhuriyet yıllarında sessiz sakin bir balıkçı köyü niteliği taşımıştır. Rumelihisarı'nın fiziksel formu hisar çevresinde camiler, tekkeler, çeşmeler, yollar, sokak, çıkmaz ve aralıklarla tanımlanırken, belediyenin yapılanması sürecinde mahalleye dönüştürülen bu alan, durağan ve eski sakinlerinin yerine şehre yenice gelmiş insanların yerleşim alanı olmuştur. Köprü formu, değişimi simgelerken, aynı zamanda Hisarüstü gecekondu alanının arka planını açıklamaktadır. Aşağı ve yukarı ayrımı ile birbirinden sosyolojik olarak ayrışan bu alan içinde tarihi şehir dokusu ve şehir kültürü tecrübesini yaşayan ve bunu ahşap görünümlü, korunmaya alınan tarihi eser statüsündeki evleri ile dışa vuran alan, özgün kimliği ile araştırılmaya değer hale gelmektedir. Rumelihisarı mahallesinin sosyal ve fiziksel biçimlenmesi, İstanbul'da yaşanan şehircilik deneyimi açısından hayati bir önem taşımaktadır. Günümüzde doğayla ilişki geliştiren insanın üretilmesinde bu özgün deneyimi taşıyan mekânlara ihtiyaç duyulmaktadır. Rumelihisarı mahallesi mekânsal ve kültürel pratiği, post modern arayışlarda ihtiyacı hissedilen medeniyet tasavvurunun oluşturulmasında, varlık felsefesinin geliştirilmesinde açılım umudunu çekirdeğinde saklamaktadır.

EXTENDED ABSTRACT
A Specific Spatial Cross-Section from Istanbul in the Context of Change and Identity: Rumelihisarı

Aynur Can*

Mankind's transition to settled life is defined by the concept of "city". In addition to the agricultural output of settled life, cities differentiate themselves from the rural areas in terms of production of knowledge, art, philosophy and wisdom. As its main function, the city transforms power into shapes, energy into culture, lifeless objects into animate images of art and biological reproduction into creativity of art (Mumford, 2007, p. 686). Throughout history, cities have emerged and been shaped as the private living spaces of civilizations. Different cultural forms created by different civilizational mentalities and visions are displayed and perpetuated in the city as stages (Can, 2008, pp. 331-332). In this sense, İstanbul's silhouette carries the main character and values of Ottoman civilization. Rumelihisarı, which accommodates the housing and city texture in historical sense and cultural heritage, is the back ground of this essay, as the spatial heir of Ottoman civilization. Rumelihisarı has established a distinctive and special presence in the history and silhouette of İstanbul.

In this study, the Rumelihisarı neighborhood, located in the western shore of Istanbul Strait, is discussed with regards to change and identity. A research was done in 1998 questioning the relation between cultural structure and income level in the civic housings that were the product of the old city texture. The researcher remained interested after 10 years in this neighborhood that holds an original and symbolic place in İstanbul city culture and Bosporus lifestyle. After 10 years, the same neighborhood is again the subject of research featuring the concept of change. Therefore the Rumelihisarı neighborhood, especially in terms of psychological features and values of its inhabitants, has been observed using the qualitative inquiry method and in-depth interviews. Alongside this, opinions and approaches employed by the neighborhood chief (*muhtar*), public institutions and NGOs were questioned. Thus, its city culture is analyzed through the concept of change in neighborhood by a longitudinal approach.

* Asst. Prof. Dr., Marmara University Vocational High School of Social Sciences, canaynura@gmail.com.

The research area tries to interpret the concept of change in the Rumelihisarı neighborhood city culture, which accommodates the old city texture and is separated from illegal housing zone, throughout this 10-year period. In this regard, the 10-year change value seems to have tended towards negativity. Growing insecurities are tried to be compensated by rigorous security measures. Not to mention the rising societal tension, alienation and disintegration are adrift and advancing deeply. However, the photographs display scenes from Rumelihisarı bring the city model of civilizational family of Ottomans into the present with respect to its shapes, scales and functions. People trace their conception of time and space in this location. This civic texture has formed its own specific structure with its roads, streets, alleys, cul-de-sacs, with the way it digests nature, and with its way of life. Rumelihisarı is composed of castles –of strategic importance during the conquest of Constantinople– and other buildings that are valuable for the city silhouette as symbols embedded deeply in the social memory and conscience. Today these structures, referring to the pre-industrial and medieval city, participate in daily life as places for cultural activities, i.e. as museums and concert halls. These areas have been sacrificed to İstanbul's speedy urbanization process without the consensus of its inhabitants, and became a holiday resort. Their inhabitants are deprived of the right to live there freely. While the venues like expensive restaurants and cafes located along the Rumelihisarı seashores are welcoming the people with high income level, they are also turning their backs on the real residents of the neighborhood. Even the people who come to the seashore for fishing are from the other parts of İstanbul. For Hisarians (people who reside in Rumelihisarı), the seashore and seashore facilities have lost their quality as local public spheres, resulting in alienation of the residents.

Re-interviewing the same people in the same area after 10 years forces the concept of change to be put forward. The location, the people, the environment and the researcher herself have changed significantly in that period of time. To quote Kuban's impressions about the Bosphorus, "no place has been transformed this fast, though no place has remained the same this much" (Kuban, 2001, p. 55). Working in the area, you cannot help yourself but agree with the righteousness of this statement. These are presented as original cross-sectional narratives, and visual material has been used to support, clarify and enrich the narrations.

Listed below are the most distinctive elements of change that were observed and expressed in general:

- Increase in the number of outsider tenants (especially after 1999 earthquake),
- Barbed wire and increase in the security measures,
- Change of the houses, especially from wooden doors to iron or steel doors,
- The demise of small and traditional workshops (e.g. bankruptcy of a quilting studio),
- Tea gardens being turned into breakfast and brunch buffets, rising costliness and vanishing delight of tea-time,
- Emergence of scenery fights,
- Rising tension between neighbors and eventual disengagements,
- Developing feelings of confidence in outsider tenants and non-confidence in the wealthy local residents,
- Increase in robbery,
- Increase in parking problem,
- Change of shapes and owners of houses.

The quality and the scale of change underline problems of civic urban disintegration and alienation in general.

This distinctive and special space cross-section that holds a very important spot in İstanbul's cultural history will be able to play a vital role in developing potential cultural policies regarding the city. In fact, it preserves the memory of the experience in which societal unity and happiness were achieved. The locations that function as public spheres in the Ottoman civilization such as the groves, boatsheds, places of worship where people from every level of society came together without the concern of self-interest to achieve the feeling of savoring the simple pleasures of life, can still find a place in the societal memory today.

Developing direct and productive relations between the city administration and non-governmental structuring gain significance. Residents of the neighborhood heavily criticize the local government unit that represents them by saying the "Sariyer Municipality does not understand the needs of its community". This attitude resembles to a sorrowful state of a neighborhood culture becoming distant to itself and gradually retiring into its own shell. The outgoing and joyful people who enjoyed life with music, tea parties, and picnics in Halim

Pasha Grove, seaside and boathouses are replaced by the ones that are anxious, contemplative and estranged to one another. The story of this neighborhood across-time forms a narrative about the deterioration of the neighborhood and the neighborhood culture. Based on the data acquired from this study, it has become evident that the new needs of the neighborhood include unifying common places that are cheap and decent. A new kind of publicity that is generated through virtual network is remarkable.

Rumelihisarı in the Bosphorus culture holds a distinctive and specific spot in İstanbul's city history. The castles that give the fortress its holistic scenery and silhouette value of the bridge, become meaningful only with the scene of historical wooden houses. The fortress and the bridge can be considered as two important symbols in telling the story of the Rumelihisarı neighborhood adventure. The Bosphorus village had once entertained prominent people such as Ahmet Vefik Pasha, Nigar Hanım the Poet and Abdülhak Şinasi Hisar in their waterside residences, a superior form of housing culture in Ottoman era. There had been a prestigious holiday resort in the late Ottoman era, which turned into a quiet fisherman village in early years of the Republic. Whilst the physical shape of Rumelihisarı was defined by the mosques, dervish lodges, water fountains, roads, streets, cul-de-sacs and alleys around the Hisar, this neighborhood –in the municipal structuring process– has become the settlement area to newcomers rather than the latent and old residents. The bridge form not only symbolizes the change but also explains the background of Hisarüstü slums which experiences the historical city texture and culture where there is a sociological segregation within the community with "upper" and "lower" status. It is worth to study its space-authentic identity that is expressed via wooden-like houses with historical building status. The social and physical shaping of the Rumelihisarı neighborhood is of vital importance in regard to urbanization in Istanbul. Nowadays, the venues that carry this authentic experience are needed to create a type of human-being that could relate itself to nature. The spatial and cultural practices of the Rumelihisarı neighborhood preserve the hope in its core to develop both an ontology and a vision of civilization.

Keywords: Urban Sociology, Neighborhood Culture, Social Change, Identity, Rumelihisarı

KAYNAKÇA | REFERENCES

Alada Bayramoğlu, A. (2008). *Osmanlı şehrinde mahalle*. İstanbul: Sümer Kitabevi.

Aysu, Ç. (1994). Rumelihisarı. *Dünden bugüne İstanbul ansiklopedisi* içinde (Cilt 6, s. 357-359). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.

Ayverdi, S. (1982). *Boğaziçi'nde tarih* (4. bs.). İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.

Behar, D. ve T. İslam (2006). *İstanbul'da 'soylulaştırma' eski kentin yeni sahipleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Bozdoğan, S. (2002). *Modernizm ve ulusun inşası erken cumhuriyet Türkiyesi'nde mimari kültür*. T. Birkan (Çev.). İstanbul: Metis.

Can, A. (1998). *İstanbul kent dokusunda bir tür konut tercihi ve kültürel yapı etkileşimi: Rumelihisarı örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Can, A. ve Ökten, S. (2001). Kent ve kültür: Rumelihisarı evleri ve sakinleri, *İstanbul Dergisi*, (39), 72-78.

Can, A. (2008). İnsan mekan etkileşimi ve kent estetiğine giriş. R. Bozlağan ve Y. Demirkaya (Ed.), *Türkiye'de yerel yönetimler* içinde (s. 331-362). Ankara: Nobel Yayınları.

Cansever, T. (1996). Sonsuzluğa çakılı bir yıldız: Boğaziçi. Mustafa Armağan (Ed.). *İstanbul armağanı 2: Boğaziçi medeniyeti* içinde (s. 51-54). İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı.

Cansever, T. (1997). İstanbul'da bahçe kültürü. Mustafa Armağan (Ed.). *İstanbul Armağanı 3 Gündelik Hayatın Renkleri* içinde (s. 55-58), İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı.

Ergül, S. (1968). Şiir. *Hayat Mecmuası*, (9), 5.

Frisby, D. ve Featherstone, M. (1997). *Simmel on culture selected writings*. Londra: Sage.

Gür Öymen, Ş. (1996). *Mekân örgütlenmesi*. Trabzon: Gür.

Güveniş, Ö. M. ve Ceylan, O. (2005). Rumelihisarı'nda bir koruma uygulaması. *Tasarım Dergisi*, (4), 92-99.

Haapala, A. (2004). On the aesthetics of the everyday familarity, strangeness and the meaning of place. A. Light ve J. M. Smith (Ed.), *Aesthetics of everyday life* içinde (s. 39-55). New York: Columbia University Press.

Heidegger, M. (2008). *Varlık ve zaman*. K. H. Ökten (Çev.). İstabul: Bahçeşehir Üniversitesi ve Agora Kitaplığı.

Hisar, A. Ş. (1997). *Boğaziçi mehtapları*. İstanbul: Bağlam.

Kesedar, İ. (1983). *Rumelihisar köyü*. İstanbul: Günlük Ticaret Gazetesi Tesisleri.

Kuban, D. (2001). Artık başka bir Boğaziçi düşlesek. *İstanbul Dergisi* (39), 55-56.

Kümbetoğlu, B (2008). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*.

İstanbul: Bağlam.

Mumford, L. (2007). *Tarih boyunca kent –kökenleri, geçirdiği dönüşümler ve geleceği–*. G. Koca ve T. Tosun (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.

Özlem, D. (1986). *Kültür bilimleri ve kültür felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Timuçin, A. (2011). *Estetikte anlam ve yorum*, İstanbul: Bulut.

Turley, A. C. (2005). A definition of urban culture. *Urban culture exploring cities and cultures* içinde (s. 1-23). Pearson Prentice Hall.

Zevi, B. (1990). *Mimariyi görmeyi öğrenmek*. D. Divanlıoğlu (Çev.). İstanbul: Birsen.